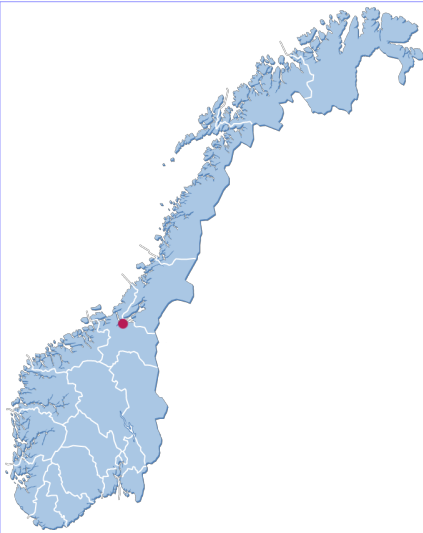
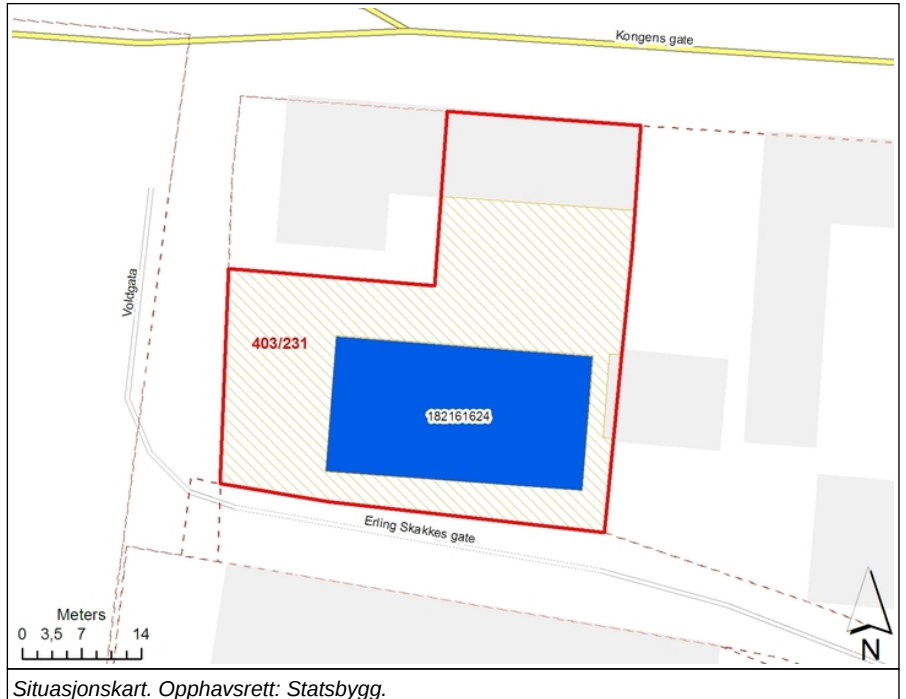

Bygnings- og eiendomsdata

Fylke:	Sør-Trøndelag
Kommune:	1601/Trondheim
Opprinnelig funksjon:	Asyl
Nåværende funksjon:	Museum
Foreslått vernekategori:	Verneklasse 1, fredning
Totalt antall bygg:	1

Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
1126	KRIMINALASYLET	1830 - 1833	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør/Utomhus	182161624	403/231

Vern kompleks

Formål:	Formålet med fredningen er å sikre et godt bevart eksempel på tidlig 1800-talls asyl/slaveri.
Begrunnelse:	Bygningen er administrativt fredet.
Omfang:	Fredningen omfatter eksteriør og interiør. Utomhus er satt til verneklasse 2, bevaring.

Beskrivelse kulturmiljø

Eiendommen er en del av den verneverdige bebyggelsen på Kalvskinnet i Trondheim. Kriminalasylet er oppført i mur i empirestil, 3 etasjer, totalt 1103 m². Stiftelsen Norsk rettsmuseum er bruker i dag. Museet mottar driftsstøtte blant annet fra Justisdepartementet.

Bygningen er fra begynnelsen av 1830-årene og oppført som asyl etter datiden prinsipper om overvåkning.

Kriminalasylet fra 1833, oppført som slaveri til Skansevaktens militæranlegg, viser at også Norge fulgte med i nye tanker om behandling av sinnslidende. Kriminalasylet ble bygd etter det panoptiske prinsippet for utforming av asyler: Et ovalt rom for overvåkning midt i bygningen og ett stort rom i hvert hjørne av bygningen grensende inn mot det ovale sentralrommet. Hvert av de fire hjørnerommene var oppholdsrom for slaverne. Gjennom kikkhull eller judasøyne i veggene mot sentralrommet kunne de innsatte observeres.

Arkitekt for Kriminalasylet var Ole Petter Riis Høegh, og han rakk å levere tegningene. Det har vært påpekt at Høegh var en sivil arkitekt, og at dette var uvanlig når militære anlegg skulle oppføres. Kanskje kan det ligge en forklaring i at Trondheim var en by med lange tradisjoner for omsorg for de svake gruppene i samfunnet, med et spektet av institusjoner innen dette feltet og gode kontakter til England, som på denne tiden var foregangsland på området. De siste to tiår hadde slaveriet vært en del av Tukthuset, og det er rimelig å anta at man i de kretser som hadde ansvar for byens sosiale institusjoner var orientert om de nye tanker om soningsforhold for kriminelle og ønsket en slaveribygning i pakt med disse.

Plantegningene til bygningen viser en klar påvirkning av det panoptiske prinsipp for utforming av soningsanstalter. Midt i bygningen ligger et murt, ovalt rom med samme lengderetning som bygningen. Via en forhall på hver side er sentralrommet knyttet til identiske inngangspartier, plassert midt på bygningens langsider. For øvrig er det ett stort rom i hvert hjørne av bygningen, hvert av dem grenser inn mot sin halvdel av de to halvsirklene i det ovale sentralrommet. Dette var slavenes oppholdsrom, som kunne observeres gjennom kikkhull eller judasøyne i veggene mot sentralrommet. Dette går over begge etasjer samt loftet, og i hvert fall i første etasje lå gulvet her en meter høyere for å lette observasjonen. På den korte ytterveggen i hvert av oppholdsrommene viser tegningen en luke mot et påhengt lite, ytre rom, en konstruksjon som fungerte som privet for slaverne. Disse lukene ble gjenfunnet i 2005, da bygningen ble strippet for all murpuss.

Bygningen er i empirestil, har halvvalmtak, langfasadene er symmetrisk formet rundt svakt fremskytende, men likevel bastante, kvaderimiterte inngangsdørromramninger som når helt opp til underkant av vindusrekken i 2. etasje. Vinduene her er rundbuet i overkant, og tydelig lavere enn i 1. etasje, hvor de dessuten er markert med overstykker som er noe bredere enn vinduene. Taket er kledd med rød taksten og bygningskroppen er oppført i pusset mur som er hvitkalket; tross dette er det allmenn enighet om at bygningen fremstår som noe dyster.

Bygningen ble fullført i 1833, men først i 1835 ble 1. etasje tatt i bruk og 2. etasje to år senere.

I 1842 kom en ny kriminallov som la grunnen for at tukthusvesenet også fikk ansvaret for kriminelle. Driften av Slaveriet fortsatte til 1879, da ble de innsatte igjen flyttet til Tukthusets bygninger. Selv om bygningen lå som en del av militæranlegget Skansevaktens, ble den i 1879 innlemmet i institusjonen Tukthuset, som hadde sine bygninger flere hundre meter nærmere byen. Den ble deretter benyttet som avdeling B, først i institusjonens kvinnefengsel og deretter igjen i mannsavdelingen, frem til 1888. De neste årene stod den tom som reserveareal inntil den i 1895 ble tatt i bruk som landets første asyl for farlige, sinnssyke kriminelle.

Eiendomshistorikk

Bygningen har vært asyl under tukthusvesenet, psykiatrisk sykehus og fengsel, og huset fanger/pasienter i hele perioden fra 1835 til 1971. I årene 1965 til 1971 har bygningen fungert som fengsel.

Bygningen ble oppført i 1833, men var en del av et større anlegg som i sin helhet ikke sto ferdig før i 1835. "Slaveriet på Skansen" ble lagt ned i 1879, og lokalene disponeres i noen år av Tukthuset, for de ominnredes til kriminalasyl i 1880-årene. Stedets siste pasienter ble overført til Reitegjerdet i 1961. Promillefengsel i perioden 1965-1971.

Fra 1971 sto bygningen ubrukt frem til 1980-tallet, og forfalt sterkt. Var delvis utleid som magasin for bl.a. Vitenskapsmuseet og Fylkesbiblioteket i perioden. I 1989-92 ble det bevilget penger til utvendig og innvendig istandsetting og bygningen ble tatt i bruk av Trondheim politikammer. I begynnelsen ble den benyttet både til kontorlokaler og museum (Trondheim politimuseum), men etterhvert overtok museet hele bygningen. I 2001/2002 ble Norsk rettsmuseum opprettet. De overtok lokalene og samlingen fra Trondheim politimuseum som da ble nedlagt.

Verneverdige bygg

Byggnr: 1126
GAB nr: 182161624
Navn: KRIMINALASYLET
Oppført: 1830 - 1833

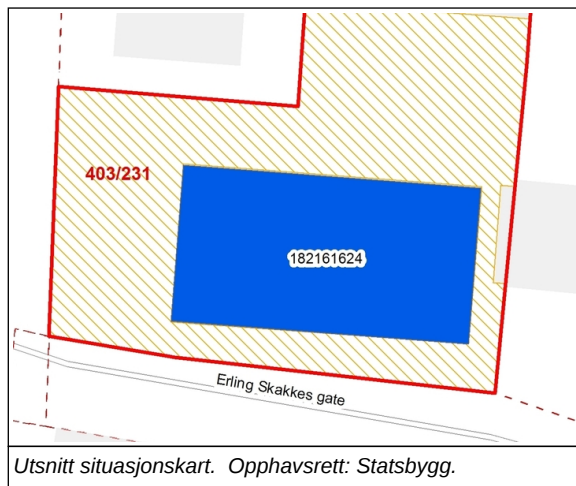
Kriminalasylet sett fra nordvest. Opphavsrett: Statsbygg.

BYGNING 1126 KRIMINALASYLET

Kompleks 420 KRIMINALASYLET I TRONDHEIM

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	182161624
Gnr/bnr:	403/231
Oppført:	1830 - 1833
Byggherre:	
Arkitekt:	Ole Peter Riis Høegh
Opprinnelig funksjon:	
Nåværende funksjon:	
Bygningsart:	
Regulering:	Regulert: Regulert til spesialområde bevaring (plan R 118ap) vedtatt 24.04.2008 av Bystyret.
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen er administrativt fredet.
Bygningen er restaurert omkring 1995 og tatt i bruk til rettsmuseum.

Sammendrag bygningshistorie

Bygningen ble oppført i 1833 og tatt i bruk i 1835 som "Slaveriet på Skansen" - et moderne anlegg for sin tid.

Kriminalasylet fra 1833, oppført som slaveri til Skansevakten militæranlegg, viser at også Norge fulgte med i nye tanker om behandling av sinnslidende. Kriminalasylet ble bygd etter det panoptiske prinsippet: Et ovalt rom for overvåkning midt i bygningen og ett stort rom i hvert hjørne av bygningen grensende inn mot det ovale sentralrommet. Hvert av de fire hjørnerommene var oppholdsrom for slaveene. Gjennom kikkhull eller judasøyne i veggene mot sentralrommet kunne de innsatte observeres.

Slaveriet ble nedlagt i 1879, disponert som tukthus noen år, og ominnredet til kriminalasyl i 1880-årene. I 1961 ble de siste beboere/pasienter overført til Reitgjerdet. Etter noe rehabilitering fungerte bygningen fra 1965-71 som fengsel for promilledømte.

Bygningshistorikk

1830	1833	Ble bygget som slaveri, og representerte på den tiden et moderne slaverianlegg.
1900		Under ominnredninger rundt århundreskiftet blir det oppsatt nye vegger i bindingsverk.
1934		Bygningen oppført i Fortidsminneforeningens årbok, dvs. administrativt fredet.
1965		Bygningen blir delvis rehabilitert slik at den kan fungere som fengsel for promilledømte.
1989	2000	Det blir bevilget midler til utvendig oppussing i forbindelse med at Trondheim politikammer skal benytte bygningen. På 1990-tallet blir store deler av bygningen satt i stand. Loftet bygges om og takvinduer settes inn i 1992, støpt og isolert betongulv erstatter det opprinnelige tregulvet i mellom kjeller og 1. etg. Blant annet ble det opprinnelige kaldloftet, som rommet 7 celler og var en viktig del av fengselet, bygget om til varmloft, til bruk for Trondheim politikammers ansatte.
1991	1992	Innvendig istandsetting og rehabilitering. Bygningen tas i bruk som kontorlokaler og museum for Trondheim politikammer.
2002		Nytt tak legges, da taket fra 1992 ikke var lagt tilfredsstillende. Ny kalkpuss på fasaden.

Vern

Formål:	Formålet med fredningen er å sikre et godt bevart eksempel på tidlig 1800-talls asyl/slaveri.
Begrunnelse:	Bygningen er administrativt fredet. Eiendommen er regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6.
Omfang:	Fredningen omfatter eksteriør og interiør. Utomhus er satt til verneklasse 2, bevaring.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

BYGNING 1126 KRIMINALASYLET

Kompleks 420 KRIMINALASYLET I TRONDHEIM

Sør- og østfasade Opphavsrett: Statsbygg.

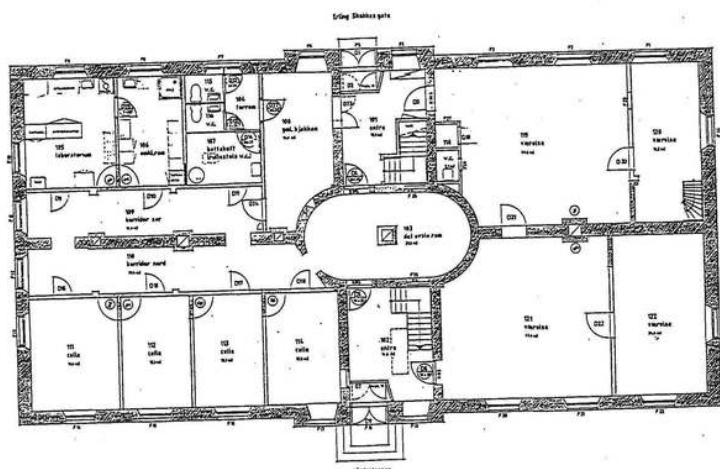
Vest- og sørfasade Opphavsrett: Statsbygg.

Nord- og vestfasade Opphavsrett: Statsbygg.

Detalj vinduer, sørfasade. Opphavsrett: Statsbygg.

Plan 1. etasje 1992

Plan av 1 etasje. Opphavsrett: Statsbygg.